

המסקנה המתבקשת: מפלגת העולם שייך לצעירים

אריאל רובינשטיין 10.08.2020 20:00

דמיינו שאתם ממונים על מערכת בריאות וניצבים לפני מגפה. עליכם להחליט על אחת (ורק אחת) משתי חלופות. חלופה א' תציל 100 בני אדם בגיל 75 (תוחלת יתרת חיי כל אחד מהם 10 שנים). חלופה ב' תביא להצלת חייהם של X בני אדם בגיל 30 (תוחלת יתרת חיי כל אחד מהם 50 שנה).

מהו ה- X המינימלי שהיה מביא אתכם לבחור בחלופה ב'?

כמובן שלשאלה אין תשובה נכונה, וכל תשובה משקפת את שיפוטו המוסרי של המשיב. כל אדם סביר היה בוחר בחלופה א' אם X היה 0, כי מדוע לבחור בחלופה ב' אם אינה מצילה חיים. לעומת זאת, אם X היה 120, סביר שכולנו היינו בוחרים בחלופה ב', המביאה מזור ליותר אנשים ובגיל צעיר יותר. באיזה מקום באמצע יש ערך של X , שסביבו אדם מרגיש שהוא עובר מבחירה בהצלת 100 מבוגרים לבחירה בהצלת X צעירים.

הפניתי את השאלה למאגר סטודנטים ברחבי העולם, שלמדו בשנים האחרונות קורס בתורת המשחקים. מדובר באנשים בשנות ה-20 לחייהם, ממגוון רחב של מדינות, בהן סין, הודו, ארה"ב וישראל. כ-200 מתוך 450 המשיבים גם נימקו את בחירתם, ומתגובותיהם מסתמנת חלוקה לארבעה טיפוסים משיבים:

1. "אדם הוא אדם" — המשיבים בחרו במספרים 100 או 101. הם מעוניינים להציל כמה שיותר בני אדם, בלי להבחין בין מבוגרים לצעירים.

2. "תחשיב שנות חיים" — המספרים שבחרו המשיבים היו 20 או 21. כשחלופה ב' מצילה 20 צעירים, מניבות שתי החלופות מספר שנות חיים שווה — אלף. כשמספר הצעירים המוצלים בחלופה ב' גדול מ-20, משיבים אלה מעדיפים להציל את הצעירים. אם X נופל מ-20 משיבים אלה מעדיפים להציל את המבוגרים.

3. "מתלבטים" — התשובות נעות בין המספרים 22 ל-99. המשיבים בתחום זה מתלבטים בין מיקסום מספר הניצולים למיקסום מספר שנות החיים, ובוחרים תשובה המאזנת בין שתי הגישות. לדוגמה, סטודנט שבחר 50 נימק: "כלכלית, אדם צעיר שווה 5 פעמים אדם מבוגר. רגשית, כל בני האדם שווים. פוליטית, אי אפשר לקבוע יחס ערך גבוה מדי לצעירים מבלי לפגוע בזכויות היסוד של המבוגרים. לכן בעיני היחס בין ערך חיי צעיר למבוגר הוא 2:1".

4. "צעירים תחילה" — תשובות שבחרו במספר נמוך מ-20 (בולטות בהן התשובות 10 ו-1). למשיבים בתחום זה יש העדפה חזקה להצלת צעירים. סטודנט שבחר "1" נימק את בחירתו בהעדפתו להציל אפילו צעיר אחד על פני 100 אנשים, ש"צריכים כבר להיות מוכנים לסוף חייהם", והוסיף: "החלטה קלה כשמדובר בשאלה היפותטית". סטודנט שבחר במספר 10 כתב: "זו שאלה פוליטית ולא מדעית. ההפסד הכרוך במותו של פרט בן 30 (אובדן הכנסה והסבל שנגרם ליקיריו) גדול בהרבה מההפסד שבמותו של בן 75. אין נוסחה שתבטא את הפער הזה במונחים של תוחלות חיים".

אין מדובר במחקר מדעי ולא במדגם מייצג של אוכלוסיית הצעירים בעולם. מדובר בסקר המהווה אשנב הצצה להשקפתם של צעירים ברחבי העולם בעידן הקורונה. הנה עיקר התוצאות: בעיני רוב מכריע של המגיבים (83%), חיי צעיר שווים יותר (ובדרך כלל הרבה יותר) מחיי אדם מבוגר.

רק כ-17% מהמשיבים אימצו את הגישה "אדם הוא אדם", והעדיפו להציל 100 מבוגרים מאשר 99 צעירים. כ-32% מהמשיבים ביטאו את גישת "תחשיב השנים", ומעדיפים להציל 21 צעירים על פני 100 מבוגרים. כ-30% מהסטודנטים "התלבטו" ואיזנו בין שתי הגישות. קרוב ל-20% מהמשיבים המעיטו בערך חיי המבוגרים עד כדי כך, שהעדיפו הצלת 20 צעירים על פני 100 מבוגרים.

"זו שאלה קשה שדרשה הרבה מחשבה", כתבו רבים מהמשיבים. חלקם ציינו במפורש ומיוזמתם שהשאלה נראית להם רלוונטית מאוד בעידן הקורונה. אי אפשר לברוח מהדילמה בתקופה שבה מקבלי ההחלטות שוקלים אמצעים שתכליתם להציל בעיקר חיי מבוגרים, מתוך ידיעה שהצעדים יפגעו קשות בחייהם, או לפחות באיכות חייהם, של הצעירים. ואולם, הדילמה מתעוררת גם בימים של שגרה. לדוגמה, המערכת הרפואית צריכה לבחור בין תגבור מחלקות בתי החולים המיועדות להארכת החיים ב"סוף הדרך", לבין הזרמת משאבים לקופות החולים, משאבים המאריכים את תוחלת החיים של הצעירים.

האם המערכת הפוליטית העכשווית בישראל נותנת ביטוי לניגוד האינטרסים בין צעירים למבוגרים? מסופקני. אין קשר ברור בין השאלה הפוליטית היחידה שעומדת היום על הפרק, בעד ביבי או נגד ביבי, לבין העמדה בקונפליקט שבין צעירים מול מבוגרים. מערכת פוליטית מיועדת לתת פתחון פה לעמדות הציבור בנושאים הבעורים, והיא לא עושה זאת בימים אלה.

הפתעת בחירות 2006 היתה מפלגת הגמלאים, שזכתה לשבעה מושבים ומקום בממשלה. המפלגה קמה בגין מצוקת הגמלאים, אבל לא מעט מהמצביעים ל"גיל" היו דווקא צעירים נרגנים. החלל הפוליטי פנוי למפלגת צעירים שתניף בבחירות הקרובות דגל בודד: ייצוב המערכת הכלכלית לטובת הצעירים. לא מעט מבוגרים יצביעו למפלגה כזאת, אם מתוך דאגה לילדיהם ואם מכיוון שמאסו בעיסוק בשאלות נדושות ולא פתורות.

אינני בטוח שזו תהיה התפתחות חיובית, כי היא גם תסייע להנצחת הרעות החולות הכרוניות של מדינת ישראל, ובמיוחד השליטה על עם אחר. אבל בשעה שניגוד האינטרסים בין צעירים למבוגרים מתעצם, ואם אמנם מרבית הצעירים אווזים בעמדה ברורה המעדיפה את צורכיהם על פני צרכי המבוגרים, לא אופתע אם הפתעת הבחירות הבאות תהיה מפלגת "העולם שייך לצעירים".